

MARIAN TRUSZCZYŃSKI, BOŻENA OBMIŃSKA-MRUKOWICZ

Profesor Tadeusz Garbuliński (1920-2011)

25 lutego 2011 r. społeczność akademicka Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu oraz przyjaciele z wielu ośrodków naukowych naszego kraju w smutku i zadumie pożegnali emerytowanego profesora tej uczelni Tadeusza Garbulińskiego, twórcę wrocławskiej szkoły farmakologii weterynaryjnej, wybitnego specjalistę w zakresie badań fizjofarmakologicznych i weterynaryjnej immunofarmakologii, członka rzeczywistego PAN, w latach 60. XX w. prorektora, a następnie rektora Uniwersytetu Przyrodniczego i jego doktora *honoris causa*, honorowego przewodniczącego Komitetu Nauk Weterynaryjnych PAN.

Profesor Tadeusz Garbuliński urodził się 25 sierpnia 1920 r. w Strzemieszycach, w Zagłębiu Dąbrowskim. Do gimnazjum i liceum humanistycznego uczęszczał w Olkuszu. W roku 1939 uzyskał maturę, lecz studia weterynaryjne we Wrocławiu mógł rozpocząć dopiero w roku 1949. W czasie studiów podjął pracę w Katedrze Chemii Fizjologicznej ówczesnej Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu. Dyplom lekarza weterynarii uzyskał w 1953 r. Po ukończeniu studiów, nadal pracując, odbył w latach 1953-1956 aspiranturę w Katedrze Fizjologii Akademii Medycznej pod kierunkiem wybitnego fizjologa, prof. Andrzeja Klisieckiego. Stopień doktora (kandydata nauk) uzyskał w roku 1958 we Wrocławiu na podstawie rozprawy zatytułowanej „Farmakodynamika azotynów i azotanów w narządzie krążenia w nowym oświeceniu” (promotor – prof. dr Andrzej Klisiecki). Stopień docenta (doktora habilitowanego) z zakresu fizjologii i farmakodynamiki uzyskał w 1960 r. na podstawie rozprawy habilitacyjnej pt. „O istocie efektu poskurczowego w nerwach relaksacyjnych i odruchach krążenia w mięśniach szkieletowych”. Kilkumiesięczny staż naukowy przedhabilitacyjny odbył w Instytucie Fizjologii Uniwersytetu we Fryburgu, w Niemczech. W 1961 r. został powołany na wakujące stanowisko kierownika Katedry Farmakologii i Toksykologii na Wydziale Weterynaryjnym we Wrocławiu, którą kierował do 1985 r. Tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1965, a profesora zwyczajnego w 1973 r.

Dorobek naukowy prof. Tadeusza Garbulińskiego składa się ze 169 pozycji, opublikowanych w kraju i za granicą, w tym 113 prac doświadczalnych. Ponadto napisał podręcznik akademicki pt. „Farmakologia weterynaryjna” drukowany w trzech wydaniach,

Prof. dr hab. Marian Truszczyński, członek rzeczywisty PAN, Państwowy Instytut Weterynaryjny, Puławy; prof. dr hab. Bożena Obmińska-Mrukowicz, Wydział Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu

w którym zawarł swoje oryginalne osiągnięcia z przeprowadzonych badań naukowych. Był również współautorem podręcznika akademickiego *Receptura weterynaryjna*, jednego kompendium i jednego skryptu dla studentów.

Od początku pracy badawczej prof. Garbuliński stawiał hipotezy naukowe, które cechowała niezwykła oryginalność i pomysłowość doświadczalnego rozwiązania. W roku 1955 profesor przedstawił własną hipotezę o oksydoredukcyjnym działaniu azotanów i organicznych azotanów na endogenne substancje podatne na utlenienie (adrenalina, cholina, grupy sulhydrolowe) poprzez uwalnianie tlenu azotu. Kolejne badania, wykonane pod kierownictwem prof. Tadeusza Garbulińskiego, wykazały, że nitraty uruchamiają glikogen w sercu, mięśniach i wątrobie przez pobudzenie amylolizy, co zwiększa udział cukrów w metabolizmie serca i – jak udokumentowano – chroni odnowę zasobu fosforanów wysokoenergetycznych (ATP i fosfokreatyny). Stwierdzenie antagonizmu wobec adrenaliny i noradrenaliny pozwoliło na wykorzystanie osłony azotynowej układu krążenia w niektórych zabiegach stomatologicznych u ludzi i przy stosowaniu leków adrenomimetycznych w chorobach zwierząt. W latach 60. i 70. Profesor kierował badaniami nad regulacją przemian wysokoenergetycznych fosforanów oraz nad fosforolizą i hydrolizą glikogenu w sercu, mięśniach szkieletowych i gładkich oraz relacjami między układem katecholaminowym i przysadkowo-nadnerczowym. W wyniku tych badań został opracowany schemat regulacji metabolizmu cukrowego w sercu ze wskazaniem udziału receptorów adrenergicznych i cholinergicznych. Doświadczalnie została udokumentowana oryginalna hipoteza Profesora o sprzężeniu alfa-adrenergicznego receptora z procesami anabolicznymi. Jako *novum* przedstawiono również sprzężenie biosyntezy glikogenu z amylolizą w sercu i rolę w tym procesie regulacji alfa-adrenergicznej. Wykryto też wpływ nerwu aortowego w przysadkowo zależnym uwalnianiu glikokortykoidów na podniety wychodzące z układu krążenia podczas farmakologicznej adrenalinemii. Wszystkie te badania wykonane pod kierownictwem prof. Garbulińskiego miały olbrzymią wartość poznawczą i pozwoliły na sformułowanie tezy o funkcjonowaniu w ustroju mechanizmu oszczędzania katecholamin. W końcu lat 70. prof. Garbuliński wraz ze swym zespołem rozpoczął badania immunofarmakologiczne. Zainicjował i rozwinął ten kierunek badań w naukach weterynaryjnych. Wykazał immunohomeostatyczne właściwości niesterydowych leków przeciwzapalnych i zrealizował własną koncepcję wykorzystania tej grupy leków oraz naturalnych i syntetycznych immunomodulatorów w profilaktyce przeciwzakaźnej. Powyższe badania są kontynuowane przez uczniów Profesora i zainicjowały podjęcie prac doświadczalnych nad wpływem chemioterapeutyków przeciwbakteryjnych i przeciw pasożytniczych na funkcje układu odpornościowego. Równoległe prowadzone są badania farmakokinetyczne tych grup leków w celu stworzenia podstaw do optymalizacji ich dawkowania, opierając się na właściwościach farmakodynamiczno-kinetycznych.

Dzięki niezwyklej inwencji naukowej prof. Garbuliński potrafił skupić wokół siebie liczny zespół farmakologiczno-toksykologiczny i stworzyć wrocławską szkołę naukową w dziedzinie badań fizjofarmakologicznych i weterynaryjnej immunofarmakologii. Był promotorem 10 doktoratów i recenzentem 34 prac doktorskich. W katedrze kierowanej przez prof. Garbulińskiego osiem osób uzyskało stopień doktora habilitowanego, z których siedmiu zostało tytułarnymi profesorami.

Profesor Tadeusz Garbuliński w czasie swojego niezwykle pracowitego życia pełnił wiele ważnych funkcji. W latach 1962-1964 był prorektorem, a w latach 1965-1969 rektorem Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu. Od 1970 do 1982 r. pełnił funkcję dyrektora Instytutu Nauk Fizjologicznych na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej. A w latach 1978-1989 r. przez okres czterech kadencji był przewodniczącym Komitetu Nauk Weterynaryjnych PAN. W tym czasie wiele uczynił w celu podniesienia rangi nauk weterynaryjnych w środowisku Polskiej Akademii Nauk. Jego starania o powołanie w ramach organizacyjnych PAN samodzielnej weterynaryjnej placówki badawczej uwieńczone zostały powodzeniem. W Poznaniu powstał Zakład Patologii Doświadczalnej Zwierząt PAN, a następnie w Olsztynie Centrum Agrotechnologii i Weterynarii PAN, które w 1995 r. zostało przekształcone w Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN. W roku 1997 w uznaniu zasług został honorowym przewodniczącym Komitetu Nauk Weterynaryjnych PAN.

Walne Zgromadzenie Polskiej Akademii Nauk wybrało w 1983 r. prof. Tadeusza Garbulińskiego członkiem korespondentem Akademii, a dziewięć lat później członkiem rzeczywistym. Był zastępcą przewodniczącego i sekretarzem naukowym (1988-1992) oraz członkiem Prezydium (1992-98) Oddziału PAN we Wrocławiu.

Przez 22 lata (1968-1990) profesor Garbuliński był członkiem Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Kadr Naukowych. W tym czasie opracował 134 recenzje prac habilitacyjnych i 73 oceny dorobku do tytułu profesora nadzwyczajnego i zwyczajnego. Przez wiele lat był członkiem Komisji Leków przy Ministrze Zdrowia (1971-1990) i przewodniczącym Komisji Leków Weterynaryjnych przy Ministrze Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (1991-1992). Profesor Tadeusz Garbuliński był członkiem wielu towarzystw naukowych: Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego (członek założyciel) i przewodniczący Zarządu Głównego (1969-1971), Polskiego Towarzystwa Toksykologicznego, Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych, Polskiego Towarzystwa Magnezjologicznego, Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Biochemical Pharmacology i European Association for Veterinary Pharmacology and Toxicology, z ramienia którego w roku założenia Towarzystwa wyznaczony został koordynatorem krajowym.

Profesor Tadeusz Garbuliński otrzymał liczne nagrody Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Polskiej Akademii Nauk, w tym nagrodę specjalną z okazji II Kongresu Nauki Polskiej (1973). W 1989 r. Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Farmakolo-

gicznego uhonorował Profesora nagrodą zespołową za cykl publikacji prezentowanych na Kongresie Farmakologii Polskiej. Profesor uzyskał również liczne odznaczenia państwowe: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1969), Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski (1986), Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski (2002), Medal Komisji Edukacji Narodowej (1987). Jako pionier Wrocławia odznaczony został Medalem Rodła. W 2010 r. Prezydent Miasta Wrocławia uhonorował prof. Tadeusza Garbulińskiego medalem *Merito de Wratislavia* – Zasłużony dla Wrocławia.

Za osiągnięcia naukowe i organizacyjne w 1995 r. Senat macierzystej Uczelni nadał prof. Tadeuszowi Garbulińskiemu zaszczytny tytuł *doctora honoris causa*.

Profesor dr hab. dr h.c. Tadeusz Garbuliński zmarł 22 lutego 2011 r.